

ШЫҢ

СОВЕТ ЭВИЛЕДИНИҢ КОММУНИСТ ПАРТИЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1961 ч.
ФЕВРАЛЬ
18
СУББОТА
№ 42 (4832).

Өртөө 2 көп.

СЭКП-ниң XXII съездизинге уткуштур

Бармын-Хемчик районун «Большевик» колхозунун ажил-ишчилери боттарынын бар курлавырларын санап көргөсө 1961 чылда: мыйыстыг бола малды 10,5 (оок иштигинде төрүүр инекти 10,9) хуу, хойларны 10,2 хуу, чылгыны 10,2 хуу, дагааларны 10,4 хуу өстүрерин хүлээнген. Ол ишкеш төрүүр 100 малдарга онаштыр 95 бьызааларны, 110 анай, хураганарны, 85 кулунарны болгаш бир дагаалдан 50 чуургаларын, төрүүр бир хавандан 12 хаван оолдарын алдыр.

«Большевик» колхоз бо чылын хойлан ортумаа-биле 1,8 кг дүктү, инектен-не 1400 кг сүтү улап, күрүнге 130 тонна эгги (оок иштинде дагаал ады 5 центнер), 70 тонна сүтү, 13,4 тонна дүктү салды. Чайгы уеде малдын семиртилген организастыг чорудуп тургаш, күрүнге ортумактан өрү денкилг малдарын саларын чедип алдыр.

Совет кижилерниң килеңниг үнү Совет профэвилелдериниң негелдези

МОСКВА. (СЭТА). Бонгонун дүрүм өзүгээр чазаның удурутчуларын араатаның өзү-биле өлүргенине удурулушкыны Бүтү-эвилелдиң Профсоюздар Эвилелдиниң Төп Чөвүледи меделдеди.

Совет эртемниң улуз тийлелгези Чоргаарланышкың Бистиң чурттуң эртем талазы-биле кайгамчыктыг чедишишкениңге канчаар-даа чакчыгы калаан болзувусса, бо меделдегел кижиниң сагыш-сеткилин улам-на хайныктыр өртүп келир-дир. Совет улуска болгаш оок эртемденеринге улуз чоргаарланышкың-биле кижиниң чүрээ долуп кээр. Венера сылдысче комиктыг станцияны уждуп үндүргени — деңизер чүве чок чедишишк.

Хаммаршельдини албанындан дүжүргөн турар ужурлуг!

МОСКВА. Тайбың камгаланын Совет комитети БНО-нун Аймыл чок чорук Чөвүледиңе мындыг телеграмманы чоруткан:

Совет эртемниң улуз тийлелгези Чоргаарланышкың Бистиң чурттуң эртем талазы-биле кайгамчыктыг чедишишкениңге канчаар-даа чакчыгы калаан болзувусса, бо меделдегел кижиниң сагыш-сеткилин улам-на хайныктыр өртүп келир-дир. Совет улуска болгаш оок эртемденеринге улуз чоргаарланышкың-биле кижиниң чүрээ долуп кээр. Венера сылдысче комиктыг станцияны уждуп үндүргени — деңизер чүве чок чедишишк.

Парлакчыларның килеңи

Область типографиязының пектериниң бирөөнине парлакчыларын хей кижиркиччилг митингиз болган.

Совет эртемниң улуз тийлелгези Чоргаарланышкың Бистиң чурттуң эртем талазы-биле кайгамчыктыг чедишишкениңге канчаар-даа чакчыгы калаан болзувусса, бо меделдегел кижиниң сагыш-сеткилин улам-на хайныктыр өртүп келир-дир. Совет улуска болгаш оок эртемденеринге улуз чоргаарланышкың-биле кижиниң чүрээ долуп кээр. Венера сылдысче комиктыг станцияны уждуп үндүргени — деңизер чүве чок чедишишк.

Шылгараңгай чедишишк

Совет эртемниң улуз тийлелгези Чоргаарланышкың Бистиң чурттуң эртем талазы-биле кайгамчыктыг чедишишкениңге канчаар-даа чакчыгы калаан болзувусса, бо меделдегел кижиниң сагыш-сеткилин улам-на хайныктыр өртүп келир-дир. Совет улуска болгаш оок эртемденеринге улуз чоргаарланышкың-биле кижиниң чүрээ долуп кээр. Венера сылдысче комиктыг станцияны уждуп үндүргени — деңизер чүве чок чедишишк.

Холун ыратсын

Совет эртемниң улуз тийлелгези Чоргаарланышкың Бистиң чурттуң эртем талазы-биле кайгамчыктыг чедишишкениңге канчаар-даа чакчыгы калаан болзувусса, бо меделдегел кижиниң сагыш-сеткилин улам-на хайныктыр өртүп келир-дир. Совет улуска болгаш оок эртемденеринге улуз чоргаарланышкың-биле кижиниң чүрээ долуп кээр. Венера сылдысче комиктыг станцияны уждуп үндүргени — деңизер чүве чок чедишишк.

Шыңгы шаажылаар

Совет эртемниң улуз тийлелгези Чоргаарланышкың Бистиң чурттуң эртем талазы-биле кайгамчыктыг чедишишкениңге канчаар-даа чакчыгы калаан болзувусса, бо меделдегел кижиниң сагыш-сеткилин улам-на хайныктыр өртүп келир-дир. Совет улуска болгаш оок эртемденеринге улуз чоргаарланышкың-биле кижиниң чүрээ долуп кээр. Венера сылдысче комиктыг станцияны уждуп үндүргени — деңизер чүве чок чедишишк.

Өлүрүкчүлерни шиндер

Совет эртемниң улуз тийлелгези Чоргаарланышкың Бистиң чурттуң эртем талазы-биле кайгамчыктыг чедишишкениңге канчаар-даа чакчыгы калаан болзувусса, бо меделдегел кижиниң сагыш-сеткилин улам-на хайныктыр өртүп келир-дир. Совет улуска болгаш оок эртемденеринге улуз чоргаарланышкың-биле кижиниң чүрээ долуп кээр. Венера сылдысче комиктыг станцияны уждуп үндүргени — деңизер чүве чок чедишишк.

УЛУСТАРНЫҢ КИЛЕҢИ

Аккраяң болгаш Москваның, Кариния болгаш Лондонун, Бамконун болгаш Прагадан, Коломбонун болгаш Парижтин, Делиниң болгаш Гавананың кудумчуларын килеңнээшкениң удурулушкының күчүлүп чалгылар шыа алы берген. Конго Республиканың чазаның баштын, национал маалды Патрис Лумумбаны болгаш оон эштери — Жозеф Окино биле Морис Мпозо оларны бужары-биле өлүргенине бурууду кижилерин бажыңчы оо чалгылар аажок удуз күштү-биле хөмө шаап турар.

Мобуту, Чомбе, Касабуу олар Лумумбаны көөр хөөн чок турган болгаш оларның холугта оо кирери-биле дораан-на ону араатаның өзү-биле аажылап турганын.

Африкада күчүлүп национал-хосталгалыг шимчээшкениңде корткаш, колонизаторлар, ол чоруктуң Конгогун чижээде көзүлгени шыкаш, колонизаторлар хөвөр артырар дээр ишчилерин аргасынан чажырып-чазарыңа КНО-нун тугун аажылап турар. Улустар оон-биле кажан-даа эптежин шыдавас. КНО-нун тугун мындыг бужар сорулгаларга аажылаарын соксадыр үе келген. Конгода «КНО-ну хөмөгелери» деп алаар чүдүлү соксадырын ай хуусаа иштинде доозарын, бүтү-ле даштык шериглерин ортан үндүрерин, ычнагаш бодунун иштин хөкөртерин боду шитирээр Совет чазак негел турар.

Бүгү совет улустун күзел-соруун илергейлештирип, Н. С. Хрушев Конгогун премьер-министрияң хүлээлгени күтүлдүп турар Антуан Гизеңгага чоруктан телеграмманыңа меделдеди болза:

Конго улустун маалдыр өлүргөн чорукка киришпез бис дээр чегелгел бодалды тургузарын белги чазак хей-ле оралдажыл турар. Катаңга таварыла-биле келген каядыр-бир белгишчилер эвес, а белги шериглериниң офицерлери, белги тал адыр шериглериниң документтери хөдөлүп турар болгаш. Ычнага белги эрге-чакырталарың «дешишгелгел» дээр күдүлгези чүгө Конгога эвес, харын база Бельгияның бодунга четтир тоданы-биле илереттинген: чокта чаа бүтү-ниги ажил соксадышкының үезинде хоорайларның кудумчуларын аажылаарың төгүлдүг даяның делейгел утлаан. Белги ажилчы чоннары болап турган кижилер конго патриоттарга удуз ошту кажаң-даа харамнамааннар.

Патрис Лумумбаны өлүргөн чалчакларын аразыңа кирип турар Хаммаршельдини делейгел кармап турар. Хээли ашкага саттыңган, колонизаторларның ол бужар айбычымды кара сагыштыг чорууңу хөмөгүлү өзүлү-ла улуг!

Конго улуска бо берге хүнерде Совет Эвилелдиң килеңи үлгүлелдериниң шыжарынын чедип алдыр болгаш Конгогун патриоттарының колонизаторларга удуз чөптү демиселдине дуулаар дээр бүтү-ле чүдүлгенин кылар дээринге бузуур болур Силер.

Премьер-министр Патрис Лумумбаны болгаш оон эштерин өлүргенине чегелгел Бельгияның үлгүлелдерин делейгел талазы-биле килеңи үлгүлелди кылдыр шитириптир буруу шаарын Каттышкан Национал Организацияның чазаның Совет чазак негел турар. Уставка душтур КНО агрессорга удуз чогуур хөмөгелерин алдыр ужуруду. Аймыл чок чорук Чөвүледиңиң шитириниң өзүгээр Конгода туруп турар шериглер колонизаторларның чалчаклары Чомбе биле Мобутуну доордунан тууду хоруглааш, судче шилдерин ужуруду. Чомбениң болгаш Мобутунун бүтү-ле шериг кезектериниң болгаш жанлармериязынын боочепсөн доп-дораан хураган турар ужуруду. Конгода туруп турар бүтү белги шериглериниң боочепсөн доп-дораан хураан болгаш оларны база бүтү белги аажылаачыларын оон девиэксиринден доп-дораан үндүрер ужуруду.

Конгогун премьер-министрияң өлүргени, ычнагаш Конго Республиканың Антуан Гизеңгага баштыган дүрүм өзүгээр чазаның Конгогун хосталгалыг болгаш хамаарышпас чоруу дээр демиселди үргүлүлгел турар. Чазак улус чорун деткимчезине чалчак турар. Чорун корткаш, белги интервенциялар болгаш оларның чалчаклары республиканың хамаарышпас чорууңу чөлөгениң — Стэвлинскийге удуз шериг походуң эгелзэн.

Л. И. Брежневтин Гвинеядан чорупканы

КОНАКРИ. (СЭТА). ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев болгаш ону улеп чоруп ижилер февраль 16-да Нонакриден Ганага ужурап чорупканын. Гвинея Республиканың президенти Секу Туре, национал хуралдын даргазы Сайфулай Диалло, министрлер, Гвинеяның демократтыг партиязының политбюро нажигунерин, ССРЭ-ниң Гвинеяда элчини Д. С. Солод, Гвинеяда турар дипломаттыг төлөө черлериниң баштыңы, совет элчин чериниң ажайдакчылары Л. И. Брежневти аэродромга кээп удеп кааннар.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинде Тиилекчилерге шанналар

МОСКВА. (СЭТА). РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели 1960 чылда мал аажылыңың продуктуларын бүдүрер болгаш белеткээр кыдыр болгаш маалды болгаш күштүң баш санын өстүрер дээр автономут республикаларын, крайларын болгаш областтарын социалтиг чарыжың түңнелдерин чугаладып берген.

Дээрги секу турере

Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ ТЕЛЕГРАММАЗЫ

МОСКВА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев Гвинея Республиканың кызыгаарын эртин бар чораш, Гвинеяның президенти дээрги Секу Туреге чураттын ханымыңдан оп-найырлык хүлээп алганы дээр «ИЛ-18» самолёттун кырыңдан телеграмма чоруткан. Ийи чуртарын аразыңа чалбыштыг найыр болза ССРЭ-ниң болгаш Гвинеяның улустарының чагай чоруун барымдаал, бүтү-ниитиниң тайбының эрге-ажыктарыңа моон сонгаар-даа чектелер дээринге иделгени Л. И. Брежнев илереткен.

Областа бирги кварталда сүт, эът садып алып планын күүсеттини турары

(1961 чылдын февраль 10-да, хуу-биле)

Районар	Сүт	Эът	Улуг-Хем	Чаз-Хөл
Сут-Хөл	98,0	54,1	30,5	56,8
Бай-Тайга	83,5	39,1	29,6	72,1
Эрзин	49,5	—	—	—
Толу	44,7	—	—	—
Танды	37,6	47,0	25,5	55,7
Өвүр	34,5	1,0	—	—
Каз-Хем	34,3	110,5	12,0	6,3

Л. И. Брежнев Аккрада

АНКРА. (СЭТА). Февраль 16-да Гана Республиканың найысылалы Аккрада ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев болгаш ону улеп чоруп ижилер Нонакриден чед берген.

Областа тракторлар септелгезиниң медээзи

(1961 чылдын февраль 10-да)

Колхозтар болгаш СТС-тер	Күүсеткен хуузу	Совхозтар:
Бай-Тайга	66,7	«Кызыл партизан» 75,8
Чөв-Хемчик	65,2	«Энегес» 62,8
Сут-Хөл	63,6	«Барлык» 58,1
Чаз-Хөл	61,6	«УТКА 25 чылы» 56,4
Эрзин	56,2	«Тилегелге» 54,2
Каз-Хем	54,1	«Өвүр» 43,8
Улуг-Хем	53,2	Февраль 10-га чедир областа тракторлар септелгезиниң планы 53 хуу, оон иштинде колхозтарда 50,5 хуу, совхозтарда 56,6 хуу күүсеттинген.
Өвүр	50,0	
Танды	46,3	
Тес-Хем	36,0	
Барың-Хемчик	32,8	
Бий-Хем	30,2	

Белги колонизаторларын араатаның үлгүлелдиниң дугайын план облыстың аажылы чоннары удуз илергейлештиреринге иделгени. Конго улустун шыңгы огу Патрис Лумумбаны оо колонизаторлар өлүргени!

Төрөөн чуртка хөй тараны, дүктү, эьтти болгаш сүттү берээлиңер!

ЧАСКА БЕЛЕТКЕНИП ТУРАРЫВЫС

СЭКП ТК-ның январь Пленумунун төөгүлүт шийтирилери амьдыралга боттандырар база партияның эөлчөг-диг ХХII съездинде ажил-агыл болгаш культура туртуушкунунун талзы-биле чедикшинеринг ужуражыр дөш бистин колхозтун хөвү бригаданы чакыш ажилдарына белеткеди тулуктеп чорууду турар. Чажарына хергелеттинер 205 тонна тарая культура тараларынын үрезини турдунган болгаш оон 165 тонназы арыглаттыган. Урезин арыглаашкыны үргүчүлүшүшээр.

Часкы шөл ажылына кирер техника септелгези база чөрүп турар. Ам 7 тракторлар, 102 клирлер, 6 сеалкалар шуут белен болган. Шөлдерин дүжүттүн бедлери-биле тус черин чемшичилигези 400 тонна елек белеткиттинген. 28 кетар огород шулууде чемшичилиге кылдыган. Шөлдерге елек төгеринде 2 трактор доктаамал ажылап турарлар.

Часкы шөл ажыларын кыска хуу-

саада, бедик шынарлыг эртиреринге бир чутуаа чүд болза, хөвү турлаан эки белеткээри болур. Иччага-гаш бригаданың кижигунери хөвү турлаанга бир чүвар бакшыны, механикаторларын турттар черлерин септен, кызыл бузуну дерш белеткен турарлар. Бригаданың кижигунери тарылгага кирер чөпсөк-хөрсөкелерин белеткелерин чер-чер Советтеринге сонгудаларын бетинде бүрүн дозарын хүлөөнип алган ажылап турарлар. Хөвү бригаданың кижигунери аштер Дамчый, Семис-оол болгаш механикаторлар Базы-Байыр, Шыдыра, Адыг-оол, Башым олар чаккы тарылгага белеткен үезинде өң идеялигт ажылап турарлар.

Ижк белеткелди кылган, бистин бригада тарая культура тараларынын тарылыгын 8 аймак хүнеринде дозар деп хүлөөнип.

Хөвү турлаанын суурун улам ийни бижыгалаар соруганын база салган бис. Иччагага бо чылын 8 өрөөл чуртталга тууун, анаа столу-валын, дээр бижыкыр черин, кызыл бузуну, бригаданың бичин контора-зын кады кылган деп турар бис. Анаа хергелээр 1700 кубометр ишти кезип белеткээр болгаш оон 700 кубометрин тулук черинде аккен алган.

Чели чылын үшү чымында — 1961 чылда хөвү ажылынын талзы-биле чедикшинеривисти партиянын эөлчөгдиг ХХII съездинде баралгадыр бис.

«Көдээ ажил-агыл продуктуларын бүдүрери өскөн дөш бодувусту оожургадып болбас, харын перспективаны тодаргай көөр болгаш көдээ ажил-агынын бүгү

адырларына бүдүрүшкүнүнү өзүлдөзи улам улуг болзун дөш чогууру-биле белеткенир ужурагус бис».

Н. С. ХРУШЕВ.

Тарая бүдүреринге бисте курлавырлар база бар

СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалында болгаш аш Н. С. Хрушевтин чутгазында тарая бүдүрерин көүдөлиринге сугаттыг черлеринг улуг ажыктын оналган айтылган болгай.

Мындыг турбуже, бистин «Чаа орук» колхоз тарая ажылыңче түгеле сагыш салбай турар өвөс, харын мурунда ажылааттын турган сугаттыг черлерин бөзүн ажыла-байн барган чүд бар. Чижээ, Тарлашкын бутаның алдын ужунда шөлүдү ажылаар аларган. Бир өвөс ол бутанын суун бадыр болза ий-да 50 ажык га чер ажылааттынар. Черин сайыраткан, сугатарың тарый болза оон чүге тарая үнөмс боор.

Сөөлчөр бутаны 1957 чылдан бээр шуут хагдыган-дыр. Ону ашташ, 40 га хере черин сугатарың тарый болур. Оон ийни Тарашкынның Теске кирген аксында бок үнүштерин алган арылган, хөрү-нүн сайыралып турган ажылап болур черлер бар. Оон чымында бистин сүт-баран фермасы бар болгай. Бир өвөс ол черлерин ажылаар болза ферманы мал чөмөри-биле хандырынын аргазы бар. Ону бо чылдан эгелеш ажылааа чөгүр.

Илалык арзымың шулуңе та-рар үнөмс дээриниң каным-даа барыкыдаа чок. Чүте дөргө, Тес-

Хем районун «Ан-Эрик» колхозу оон чоотунга тараны тарып, эки дүжүттү аш турар. Ол черлерин хөрүнү бир дөмөй. Ийда хостуг ажылап болур 500-600 га чер бар. Ол кавыда бистин хөй кыштагаларымыс бар. Бир өвөс Илалык арзымың шөлүн тарылгага ажылаар болза мал чөмөриг концентрат-даа, савап-даа бар болур.

Мындыг сугаттыг болгаш сугат чок-даа черлерин ажылаар болза бистин колхозта эьт бүдүрерин чутула курлавыры болур хавап, куш ажылың база хөгжүдүп болур. Оон ийни Тере-Хөл болза эсуулуг куш өстүрүп болур черлерин бирөөн. Ол чаккы, чайгы, күсүк үелерде сүт кужунун ораны болуп турар төлөөдө, анаа азырал кушту өстүр-

Инек бүрүзүндөн 1400 кг сүт дээш

Баткар Чедей Хурагановна — Тес-Хем районун «Чодураа» колхозунун Харал-Тей сүт-баран ферманын мурунчы саванчы.

1960 чылда фермага инек бүрүзүндөн ортумак савада 980 кг болган, а Чедей Хурагановныны күрүзүү 1380 кг. Ферманын ортумак күрүзүндөн бо хире ылгалат түнөөли кавчыл челин алгының дугайын ол мынча деп доогулап чутуалаан:

— Ажаала, чөмөрилгени экижидеринден аңгыд, инектерин соодашкыныч кичээлгени салыр чутула. Мээн савап турар инектерин чылын баштайм айларында-ла оодай бээрлер. Ол чорук социалистг хүлээлини чылын эгезинден тура күүсөдиринге ажыкты. Ону челин азыра инектерин эдирштирилгези тээрши-тары чутула. Сула эдержилгени манан олурбайн, тулуп эдершти-рер арганы ажылааа өстүр.

Мурунчы савачы болуңу ажыл дуржулгезин анык савач-ларга дамчыдып берип, оларга эрга-сүмөш берип турар.

Баткар Чедей Хурагановна чели чылын үшү чымында инек бүрүзүндөн 1400 кг сүттү савары хүлээнип. Ол район Советинин депутатты хүлээлгезин, соогучуларын илгелгени сагыш чоногыр күт-селин келген. Харал-Тейин №2 сонгулда округу мурунчы савачыны ажыкчы чоноар депутаттарын Тес-Хем район Советинин депутаттыг кавдылат кылдыр база депшетиң.

Фото А. Мирини.

ЧАА ХҮЛЭЭЛГЕ-ВИЛЕ

Бай-Тайга районун Сталин атыг колхозунун хойжуу Салчак Чүдүм 1956 чылдан бээр багай өвөс ажылап келген. Ол 1960 чылда төрүтү 100 хойга онааштыр 143 хураганын, бир хойдан-на 1,9 кг дүктү алышкан, кыштагалашкына эки белеткенип, чайгы үезе 20 тонна ситенин кезип, оон 12 тонна хирезин кыштага чедирип алган, ам артыктын кыштагаче сөөртүп, ажылап эгелеш.

Эш С. Чүдүмүнү кааламда хойларын байлаш эки. Ол чайгы үезе хойларын олардын секиргилгезин чөп чөрүткөн, жымыс үезе ажаалга-тежөөли, оларын база шын таарыштырып турар. Ситенден аңгыда четчир салыг дүктү, сула, морковь чижектиг шынарлыг чөмөри база белеткен алган. Малдын тускай эртемилдеринин сүмөни эсуугар ажылап турар. Хойжунун өөнүн ээни Седлажы Борбак-ооловна чаш хураганарын эки ажаар, хойларын хире-чөргөсүн черде эгелеш.

Хойжунун кавказы дөмөк, оон ишти арыг, хойларын дүгү сити, кавказдын иштинде чыгыч чыгыс аай доктаамал. Оон ийни хойжу болууну кааламда хойларын шырын иштинге кийрбес, кава-даа чылып калган дүктөрүн чып ап турар. Бо бутту хөмөчтөл хойлардан хөй дүк алырыга дузалыг.

Эш С. Чүдүм чаш хураганарын кадык доруктурарынче база кичээлгей салып турар. Иези шымык болган тудум хураган эки доругар дөргөз билдингир. Иччагага хойжу хураган өмшөр хойларын оналган немей чөмөриг, четчир ситен, сула-биле хандыратш, төлүн кадык дорук-турар.

СЭКП-нин ХХII съездинде алдар болдурган буту улустуң социалистг чарымына каттышыншаан, эш С. Чүдүм бо чылын болууну кааламда төрүтү 269 хойдан 410, азы 100 хойдан-на 152 хураганын, бир хойдан-на 2 кг дүктү алырын, чайгы үезе келир жышка удуз 25 тонна ситенин белеткээрин хүлөөнип турар. Ам хойжунун агар саанында 101 хойдан 102 хуртан алынган, кавказ иштинде болгаш өкө-даа черлерден 50 кг дүктү чыгаш колхозка дужаап берген.

М. ОРУСПАЙ.

Х. УРБАА

Бай-Тайга района «Мурунчы» колхозтун хөвү бригаданын бригадира.

Аныяк хойжу өг-бүлөдө

Комсомолчу Ш. Кур-Базыр болгаш оон кадайы комсомолчу Ш. Балдаң олар төрөөн колхозунун бир кодан дөтөлөрүн тускай малдары-биле күлөш алгандан бээр чүк бөзүн чөтпөп, эрткен күзүн чаа малдап эгелешпер.

Малга чаа кирген ийдыг аныяк кижилерге кыш удуз берге-ле боор, оларда мал малдар дуржулга чүү боор сүт дигилер чигинишкенир чамдыктарга тургулаан. Херек кырында байдал ийдыг өвөс, олар уктук малчынар болган. Кур-Базырын аказы Чакың болгаш Балданын аказы Бири-Санаа Эрин районун «Мөрөн» колхозунун хөй чылдарда хөй кадарын келген дуржулгалыг хойжулары. Олар төрөдөрүнүн аалына бичезинден тура хөй калар-жып, чаш хураганар ажаажып, оларын дуржулгазын боттарына шингээдип ап келгенер. Иччагага сөөлүндө барып колхозтун малчыны болур күзел, сонуургал оларын кай-ылгында-даа турган.

Кур-Базыр биле Балдаң эрткен чылын чаа өг-бүлени тутканар. Мурунда малчын болур деп күзеп чөраан күзелин эсуугар колхозтун 340 баш хайнак дөтөлөрүн тускай кадар бергенер. Тес-Хем ол чарында Унөгеттинин ордолорунда кыштың берге байдалындан малды менди камгалап алыры дөш демисе-

Ногааларже—чогуур кичээнгей

Ногаалар болза, кижиниң чөгүрү чөмөнилгезинге эрежок чутула ийни-бүрү хөй витаминеринг. Оларын чөмө хергелээр кижини аары-лардан баш бурунгаар камгалаар болгаш организмниң шын өөргөниг дуздалар.

Хөорай чоноуну көүдөни-биле болгаш ажылын суурларын өзүп турары-биле колаштыр областа ий-нү-бүрү продуктуларга, оон иштинде ногааларга хергелеш күзел чөк өзүп турар. Иччагага ногаа кушт-тураларын тарылазынын шөлү чылдын-на калбарып турар. Оон-биле кады хөрүнүң болгаш агар-бодуштук байдалың ногаа ажылын хөгжүдөр, оон эки дүжүттү алыр арганы берип турар. Чижээ, 1959 чылда Танды районун «Революционий чабымыс» колхозка болгаш «Межелгези» совхозунга капусаның «Слава» деп сортуң дүжүдү гектардан-на 200 — 300 центнер болуулаан. Улуг-Хем районун «Кун-ажылаңды хосту» колхозунга помидорун «Бизон» деп сорту гектардан-на 205 центнер дүжүттү, а Каа-Хемин «Коммунистче орук» колхозунга свекланың «Бордо» деп сорту гектардан-на 250 центнер, согуанын «Бессоновский» деп сорту — 70 центнер база морковтар — 160 центнер дүжүттү бергелеш.

Ногааны өстүрүп, оон бедик дүжүттү ап турган ажил-агылар оу сайыратш, бедик оруганын ап турганнар. Шаң ийдыг болдунар арга-

лар буту ажил-агыларда бар.

Бистин обласка ногаа ажылын хөгжүдөриг парник ажил-агынын улуг ужуз-дузалыг бооп турар. Парник ажил-агында кол чөтүгө болза, капусаны болгаш чимшиг ногааларың рассадалап өстүрери болур. Колхозтарын хөй нурууңуң-да парник ажил-агынын чедир-шөй турары ногааларын олуруттуру-нун планын күүсөдирин хандыр-байн турар. Чижек саннар-биле алдырга, бо чылын Улуг-Хем райо-на — 600, Бир-Хемге ол-ла хире база Каа-Хемге оон бичин-ле эвөш парник рамаларын тудары негетти-нин турар. Огоруңу эвенолар база кончүк эвөш организастваттыган. Олар колхоз, совхоз бурзунге тур-рар ужурут. Кышкы үезе эвенонун кижигунери ногаа культураарын өстүрериниң агротехникаын өөрчө-дөр болгаш агротехниктиг хөмчөг-дөрүн ахылдан кылдыр ужурут. Эвенога тускай участоку үзүп бер-геш, анаа көдээ ажил-агынын чөп-сөк-хөрсөкелерин бижылаар.

Бистин колхозтарымыс болгаш совхозтарымыс аң нөтөөрөн бол-гаш шингээдип алдыган парник ра-малары 106×160 см кемчээлди, 65—75 сантиметр ханы оңгарып боор турар. Рамаларын шилдээр-ге 2—3 мн кылын шилдери ажы-лаары чутула. Оон ийди рамаларын шугалп шыварына дооразы 115—120 см, узууну 1,8—2 метр савап шымылар база эрежок чутула

анвар. Бир шымыгны кылып алы-рынга 4,5 кг савап болгаш оларын 4—5 оудурут кылдыр шарып алдырына 50—60 грамм шпагат-хендир хергелеттинер.

Рассадаларын уштуп аппаратта ону редис, согуна болгаш өске-даа культураарын өстүреринге ажы-лаарын ордальжыр херек. Биологту-оттулгага азы парниктерин чымы-дарында аът өдөн ажылаары таар-мычалыг, хирөөли холаан инек өдөн база хергелеш болур (анаа хирөөли 1/2 болгаш инек өдө 2/3 кезек турар).

Өдөк ийип эгелээрде оон чылын 70 градус чедер, оон 30 градуска бадар, ортумак чылын 33 градус болур. Ол чымыта хөрүн болгаш парникте агаар эрч чазын-на 20—25 градус чедер чымыл бээр бол-гаш ол үнүштеринг үнеринге чет-чир.

Өдөкти август айдан эгелеш кавч-кып кылдыр болуп, тырый басып тургаш оваллап ап болур. Ук ован-нин дооразы 4 метрден эвөжөөсө, бедии 1,5—2 метр болур ийликке узууну хергелеттинер кемчөөдөн ха-мааржыр. Овалларын соңу чүктен бурунгаар угже салып эгелээр кү-зениң.

Бир парник раманың чылдарын-га 0,6 тонна аът өдө болгаш 0,8 тонна савап, ситен бөгү ийликке 0,7 тонна хавап өдөнге 0,6 тонна инек өдөн немөш ажылаар. Парник-терин долдураа баштай олгарын дүвүңге 10—12 см кылым кылдыр кургак бурун ийликке хирөөдүнн салып алган, чүте ийип чылдан чөртти уруп долдулар.

Парникке аң таарыкчалыг дову-рак болза, ирик хөрүнүнч ийи кезе көлгөш хөмгөлаан довракты оон кы-рынга 15 см кылым кылдыр төгери болур. Иччагага үрезини аки ийип чылдан чөргө тарыыр.

Парник иштаниле хөрүнүнү үш чыл болгаш-ла бир катап солдуур. Эрги хөрүнүнү чүте өкө болгаш өске-даа ириндилер-биле долуштургаш ажы-лап болур.

Парник ажил-агынын хандыр-галыг туртуларда рамаларын бол-гаш савап шымыларын кылым камгалаар серилг турары чутула. Бир өвөс парниктерин ийш кезек-тери кузун арылган дезинфекциет-тинмөш болза, оун казым елек төш долдулар мурунда ахылдыр алвар.

Бистин областын ажыкчы чоноар, оон иштинде ногаа ажил-агынын ажилдочылары СЭКП ТК-ның январь Пленумунун шийтирилери күүсетинишкан, чоноун ногаа талзы-биле хергелгени хандырш шы-лаары чигиниң чөк.

Е. КУЗНЕЦОВА, обласкн көдээ ажил-агыг эргелелиндэ улуг агроному.

Зооветеринария өөрөдилгези

Танды районун «Кымыл парти-зан» совхозунун Кара-Чыраада хөй-жуларынн ортуңуна ведегала 2 улаа өөренир зооветеринария бөлтү-мү ахылдап турар. Ийда 20 хөй хөйжуларын, сакманшктерин хаара туткан. Анаа совхозтун кол зоотех-ник Н. Галкин, мал эмчиси В. Коб-риков 5 кичээли эртирген.

Бөлтүмүнү киржичилери 80 шахтыг өөрөдилге програмказын май төңчүзүлдө дозар. Олар хөйну та-ры боозаларын боттары чөрүдү өөр-енир турарлар. Оон ийни мал эм-чиринин бичин аптеказын ажылап, аары берген хөйжулар дүрген дуа-чедирш шылаар болу бээрлер. Хөй-жулар Мавдай-Норбу, Сырат, Дажы-зан, Чорбаа кичээлдерге идеялигт көш турарлар.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

Тракторга 21 чылда

«Межегей» совхозтун хөйжула-рында хар далбылдан ахылдап тур-рар тракторист Мария Петровна Ми-хайлова совхозтун малчынарынн хүндүткелинде туруп турар. Мал ордолардыр черлерин ол экидир дал-былдан, хамаарышкан ажылына ак-сеткилдиг чөрүң көргүсөк.

Мария Петровна 21 чылдыг ду-ругуңда тракторга ахылдап, улуг арга-дуржулгалыг, мергезилдиг ме-диаватор болу берген. СЭКП ТК-ның ХХII съездинде алдар кылдыр эш Михайлова болуңу трактор-биле ол төөгүдү улуг болушкунга чедир септеде чок ажаалдар деп ший-тирлээн.

С. НАСЫН-ДОРЖУ.

Ажыл өкиде чурттаары хөгүлүг

Нитиниң малын 12 чылдыг дургу-зунда малдап, чыгыс-даа багай та-варылга кылбайн келири азыр өвөс херек. Шаң ийдыг хөвар ишчилерин бирээни Сүт-Хөл районун Кирос атыг «Көдээ ажил-агыг эртелиң инек кыздарчы Сат Айжымын Борбак-оол.

Сат Айжымын чай, кыш дивейн, нитиниң малын үелерлиг казырып, ажаал, чыл бурдуе 40 — 50 быза-ларын өстүрүп келген. Чели чымын ийни чымында ол анык инектерден 44 бызаны кадык доруктурар, эрт-кен күзүн молдурга кадарчыларыга хүлээдип берген, а оон кааламда 67 күлүн инектер эки денгелелиг, бир-резиниң-не денгези ортумак-биле 550 кг чедип турар.

Оон ажылында кол-ла чүге болза, малды ажаала-тежөөли чөп чөрү-дүгү, мал чөмөри-биле доду хан-дырың. Ол эрткен чылын 12 тонна ситенин болуңу күжү-биле белеткээр, май кавжаларын эки септеп алган. О-ң түнелинде мал кыштагалашкы-ныкың чөп чөрүдү, ажааларын арыг тургузуп, көржөни бо кыжын 2 каттап хоорган. Оон ийни кадарчы малды анык үезе сүт-биле четче кадыктыр турар.

Бо чылын оон кааламда анык ийтергенин аралында 47 инек быза-лар бар. Ам үезе Сат Айжымын олар-нын ажаала, чөмөрилгезинге озаа кичээлгенин ситин, чаш төлүн меңа айгылалы алырыга белеткенип эгелеш.

Н. ЧЫРТАКПАН.

Мурнакчыларга деңнежиили!

мен. Ол дөргө, бир өвөс бар арга-дарын чөп ажылаар болза, хөй ажылында мөң-даа дөргө көргүзү-дөрүн чедип ап болурун айтып тур-ар.

Оон ийни бистер харын-даа хөй-ларын кемчөп оодайлы болур арга-жылың бис. Социалистг Кун-ажылың Маазыры эш О. Лопсанчал канчар төрүтү 100 хойга онааш-тыр 162 хураганын алганыл! Чүте дөргө ол хөй ажылын өскөлдөр-дөргө эки чөрүткөн, артык кызым-ак ажылаан-дыр. А бистер чононган бис? Бисте-даа ажылаар күзел бар, бисте-даа мал ажылынын тускай эр-темилдеринг четчир-ле болгай.

СЭКП-нин ХХII съездиндегге ту-кушту улам сорук кирип ахылдап турар мен. Бо чылын төрүтү чүс хойга онааштыр 105 хураган-ны, бир хойдан-на 1,7 кг дүктү алырын хүлөөнип турар мен.

Ч. ДАМДЫН, хөйжу.

Мал ажылын сайырлардыга, мал-ды баш салып өстүрүп, продукту-лун бөдлөри-биле кады оон ажаал-

Мурнакчыларга деңнежиили!

да-тежөөли, оларын, чөмөрилгезин чөп чөрүдү эрежок чутула. Иччагага бистин «Тере-Хөл» колхозта 60 талзы-биле ажилдар четпес тургустуңан.

Сары-Колда сүт-баран ферма-зын чижекке ап болур. Ол ферма-зын арыг-шөвөр байлаш багай, ле-винокерин долгадып каш-каш чыл-дарын дургузуга малдын дон өдөн оваллап келген, ам олар ба-рык «стейжигештер» болу берген. Олар малдарын ийди-бээр шим-чөри-даа бергелеш, ол «стейжигеш-терин» малдын калымыга хөроз-да күстүп эгелеш. Оларын хөвү че-мшичидилгезинге ажылаар кемчөг-дөр колхозтун удурутчулары соң-гааралдык турары шын өвөс.

Оон ийни чаш малды өстүреринде чамык четпестер бар. Бир хөйжу-лун кыштагага хураганар эки төр-үттүңе-даа, узавайн арып баксы-раш, өлүп турар аларган. Мал өмчилери ол «азыгы» тодаларың кавчалаш. Ур өөренин көргөниң түнелинде ол азыг өвөс, а багай ажаалдынын ужуку бооп илерөөн. Чүл дөргө, хөйжу хураганарына кургак ситен-биле чөмөгөш, чедир сугтарбайн турган болган.

Бистин колхозта Чап Дамдын, Сумуа Хертек, Чалдыба Николай болгаш өске-даа мурунчы хөйжу-лар бар. Иччагага-да оларын тур-жулгазын өске хөйжуларже дам-чытайн турары баштаар черин чедир кылбайн турар ажыларынн бирөөн болур. Мал ажылында улут-туланы күштөлдөрүп, тодаргай хөм-чөгдөрүн алдыр чутула.

С. ИДАМОВ, мал өмчиси.

Бистин колхозта малдарын ук-сазын экижидер талзы-биле ажилдар коншак чөрүп турар, сөөл-тү үезе харын ужуру тымыластан деп санап болур. Мыймыг болз малды каш чыл мурунда симмен-тал буталар-биле акжиктен тур-ган, ам кайда хайнак инек — бары, кайда чүт иштенин тыма ийне ба-рыл дөргөн бириг берге аларган.

Чымыл малды алаан каш укса-лар-биле акжиктен турган, а ам баа-ла буздалч. Дон, Бүдөөчү болгаш Аар чүк сөөртү уксаалыг

Мурнакчыларга деңнежиили!

малды шууту колтушкан. Иччагага бистин черин байдаларыга Аар чүк сөөртү уксаалыг малда эки тааржыр, оларын тускайлап сайы-радыры чутула деп болзар бис.

Оон ийни ийи малдын шынарын база экижидип, «аң-на болгай ол, арыкче ийип сүрүткөш, өрбас бө!» деп оожураттынмай, ийи ажылын эртем эзуу-биле чөрүтса чөгүр.

«Тере-Хөл» колхозтун баштаар чөри ийжилерге чайгы, кышкы үелерде холаштар бичин айтш бербес, «кай-наар көжөй?» деп айтырып көргө, колхоз даргазы, зоотехниктер: «бодун-на биз, ийи малдап чөраан өвөс бис, сен-не билер сен ийлаан» деп харымдаары хаая өвөс.

Олардын баштаар чөргө план-н турар өйде тодаргай өвөс чүт-дөр база бар. Чижээ, олар-белчир-нин байдалын эки тодаратпайн, кыдыг-бир чөргө ичча кыштап ту-рар ужурут дей дыртп каар. Оон түнелинде ол чөргө өдөр шымы-даар, а өске черлерде оларлар четче ажылааттынмас. Моон сонгаар бо дү-гайын база өөрөнип көрүп, мал ажылын удуруттура тодаргай чөрү-кү чедип алдыр херек.

Ф. БЕГЗИ, Ю. САНДАН.

Чеди чылдың кижилери

Чая-Хөл районунун «Найрал» кеңаз ажил-агый артисттеринин мурнакчы саанчысы Семен Кертниковна Монгул үш чыл саанчылап турар. Ол сүт будурун улам көбөйдүр дээш демиселе киришпешкен, 1960 чылда сүт саалдазына эки түнөөлөрүн чедип алган. Бодунга быжыгалаан инек бузуунан ол 1421 кг сүтү саап алган. СЭКП-нин XXII съездинде күш-ажылычы белгилерин ужурамыр дээш эш Монгул чеди чылдың үшкү чылында сазар инек бузуунан 1450 кг сүтү алдыр хулээнген. ЧУРУКТА: саанчы Семен Кертниковна Монгул. Фото С. Феоктистовуу.

Лумумбаны өлүргөн чорук араатанзыг бүдүжүн делегейге сойгалап илереткен КНО-нун Айыыл чок чорук Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК, февраль 15. СЭТА-нын корреспонденттери Г. Шайкин биле Н. Крестниковун дамытканы болза: Конгода байлал дугайында айтырмыш көөрү-биле Айыыл чок чорук Чөвүлелин хуралы бөгүн аяктыгынган. Патрис Лумумбаны болгаш оон эштерин хоратан эзу-биле өлүргөн чорук делегейин бүгү-ле ак-сеткилдиг кижилеринин килеңээшкенин хайныктырган. Колонизаторларын ханыг үлгедилеринге килеңиги уурланышкынын өрес-шудургу медгелээр дээш бөдүн американыр бөгүн КНО-нун бажыныга чедип келген. «Хаммаршельд, Чомбе, Касавубу, Мобуту өлүрүчүлөр бөлүдүр» — деп, чыскааланнарын бирээни мындг дозунуп чорган. «Лумумбаны өлүргөн дээш Касавубу, Чомбе, Мобуту сука бээр» — деп, база бир плакат кыйгырыг бижиктиг болган. «Хаммаршельдин саат чок дужурин негеп тур бис» деп, досталгазы дээш демиселеп турар африка акы-дуамалары-биле эр-сеткил каттыштырылганга идея-репид келген бөлүк америк негрлер шиптирлерин медгелген. «Лумумбаны өлүргөн чорук колониализмин араатанзыг бүдүжүн сойгалап тур» — деп, плакаттарын бирээниде аажок улук үжүктөр-биле бижээн болган.

Айыыл чок чорукту Чөвүлелинде көөрү-биле Совет Эвилелинин резолюциянын төлөвилели кийрген. Конго-нун национал маалыры Патрис Лумумбаны болгаш оон эштерин чүдөк-бузар өлүргөн чорук КНО-нун Уставына черле дүүшес, делегейге кеминг-херек болган деп ол документайле айтып турар. Бельгиянын үлгедилерин совет төлөвиле шиптирлерин буруу шаап турган болгаш КНО-нун Уставында көрдүнгенин эзугаар Бельгияны буруу шаап көөрүн негеп турар. Чомбе бөлүк Мобуту сука бээр-биле саат чок туруп хоруугаларын, оларын хынадазында турар бүгүн шерек кезектерин чөпсөн дужурин база бүгү белги шериглерин болгаш ажилдакчыларын Конго-нун девискееринин үндүрү чорукту хандырын КНО-нун шериглеринин командьылыгына резолюция төлөвиле хулээнди турар. Конго Республика-нын куруне талазы-биле уурт ажилдакчыларын кара-турамын да аажылап көөрүтүн өмөр-ажычачы болгаш организакчы кылдыр көргөс. КНО-нун чингине секретары албан-хулэелден Хаммаршельдин дужурин резолюция төлөвилеи база негеп турар.

Урал чорударынын чорумунга хамаарыштыр Либерианын төлөлекчи Нормо Айыыл чок чорук Чөвүлелинде бир дугаарына чык берген, Анголада улузун портутал колониализм өрге-чаргыраларын калдыр-дошкун аажылап турарын дугайын Чөвүлелин кезигуеринге дымнактаган. Ол болушкунарын кичөөнгейге алдыр болгаш португал колониаларга уур демиселеп ангола улуска дуа көргүренин чазанын даасынын эзугаар Айыыл чок чорук Чөвүлелинде ол дилген. Айыыл чок чорук Чөвүлелин даргазы, Великобританиянын төлөлекчинин саялы хун чорумунга кийргенде ойталаан. Совет Эвилелинин төлөлекчинин саялы хун чорумунга кийргенде ойталаан. В. А. Зорин ол айтырмыш талазы-биле санал берген, Анголада болушкунар делегейин бүгү-ле хайныктын дужурин турар болгаш боттарыннн хамаарышпас чорук дээш колониаларын демиселеп чорудулазын илеретип турар, ол чорудулаза КНО илг бээр хулэелдеги деп медгелген. Конго айтырмыш көөрү достуру билек-ле Анголада байлал дугайында айтырмыш чугалажып көөрүн В. А. Зорин санаашан.

Анголада тургустунган байдалды көөрүнү эргежок чугулазын дугайында Либерианын төлөлекчинин саялы хун чорумунга кийргенде ойталаан. В. А. Зорин ол айтырмыш талазы-биле санал берген, Анголада болушкунар делегейин бүгү-ле хайныктын дужурин турар болгаш боттарынннн хамаарышпас чорук дээш колониаларын демиселеп чорудулазын илеретип турар, ол чорудулаза КНО илг бээр хулэелдеги деп медгелген. Конго айтырмыш көөрү достуру билек-ле Анголада байлал дугайында айтырмыш чугалажып көөрүн В. А. Зорин санаашан.

Чогуу утказы-биле алдыра Хаммаршельд Конго-нун аныгы кезектерге чарган болгаш конго улустун өскерилген саттынкыларын хорууна бөө-чөпекти берген. Ол бөө-чөпекти ам анык африка республиканын улустун дүрүм эзугаар төлөлекчилерине уур демиселеп аяктып турар. «Долгараастың» үрдүчк теориянын чыгышын алгаш чингине секретары аниа дааныштырган со-рудаларын күтүскенден быдаан болгаш Айыыл чок чорук Чөвүлелин шиптирлерин буздурарынын орунуга туруп алган деп совет төлөлекчилерин. КНО-нун Конгога хемчеглеринин барык мырнай эгезинден тура-ла ол чурттуң дүрүм эзугаар чазаз КНО-нун чингине секретары чазактын санал-оңалына херекке албайн турар болгаш Конго-нун чазаз-биле сумележип тургаш хулэ-лир деп Айыыл чок чорук Чөвүлелин айтырмышкынын кол негедилерин бирээни күтүскенди турар деп чөүже Айыыл чок чорук Чөвүлелин кичөөнгейге улаңдыр уурга таварышкан.

Дүрүм эзугаар чазакка шыгыч болуп артык, Конго-нун национал армиянын командьылыгынын генерал Лулулулу самбулу Леопольд-виль эророромунга хонарын хорууга чертеп мындг хемчеглерге беэни «КНО-нун шериглеринин» командьылыгы чеккен дөрийн дугайы В. А. Зорин саягыдырган. Ол самолётту бөөлөр деп кызынып тургаш, чингине секретары болгаш КНО-нун шериглери Чомбе-биле Мобутун дөрбөчлерин бөө-чөпек-биле хандырып турган самолёттарга шиптирлеван.

ЭСКЕРБЕЗИ ХАРААДАНЧЫГ

Каз-Хөл районун төвү — Сарыг-Сестин кол кулдукчуу Енисей. Мону өрт чадыр бажыларга төнөр эвес. Улуу-на кулдук. СЭКП райкомго, райкускомго, Култура бажыны, почта, магазин, столовая, школа дээш кол-кол алаан, организация черлеринин бажы-багыды бо кулдукчуу. Бүдүмүнүн ой, солгай талазында тускай калмак малдарга туура-базын будуктар-биле чорукчуңу шөвөр холу-биле чоруп бижээн плакаттарын кизи доран-на эскерип көрүп каар. Мону көргөн кизи район төвүнге кескү агитация талазы-биле дык-ла эки тургустунган-дыр кылдыр саягыча кирер. Шынал-ла мындг бе мыншан? Чок, ол мындг эвес. Манаа чикке кылдыр алаан кып плакаттардан көрө-көргөн. СЭКП райкомуну, райкусковуну ийи кат бажынынын экинчиде мындг сөстүг плакат бар: «1960 чылдын декабрь 3-ке чедилер 58 чуртала бажыларын, 3 школыларын, 1 клубту, 2 столоваларын, 1 амнегел бажыны, 2 эле бажылар район бажыны аажылаа кирерлер!» Оон чөрий бажы чөтөй чораш, «Коммунисте орук» колхозтун ажил-шичлери 1960 чылда тарыга шүлүн 5220 га чедирер болгаш гектардан 18 центнер дужутту алдыр деп социалист хулэелгени алганар, Ленин аттыг колхозтун койжуу Монгуш Биче-оол 100 холдан 170 хураганын алдыр 1960 чылда хулээнген — деп өстерилг плакаттарын кизи көр.

«1960 чылда 1930 тонна эттин, азы өрткөн чылда денгээр 570 тонна хейн берээлдер!» — дээш районун өске-лаа колхозтарынн 1960 чылда алган социалист хулэелдеринин дугайында кыйгыртыларын көмчүрү шилер. Мынчалда-лаа бо бүгү плакаттарда саннар, түнөөр боттарыннн уезин чурттап арттырп каапкан 1960 чылдын санары-дыр. Коммунисттер партияга баштаган совет улус ам төөгүлүг чеди чылдың үшкү чылынга киргенден бээр ийи айнын нуурунде чоруп турар. Бо ийи айнын нуурунда бистаң чуртуууска калдыр улук, чаа бажынар, чаа элекшкенир болган дээр! СЭКП ТК-нин январь Пленумунун төөгүлүг шиптирлеринге соруу кирген ажилчы чон СЭКП-нин XXII съездинге төлөткү ужурамыр дээш чаа белгилер хулэелгенир боттарынга ап турар. Ажилчы чоннарын коммунисттер бөгү экинчилеринге, оларын ажилчы мобилизастарыга өскү агитация канчаар-лаа аажок улук ролдуг. Чеди чылдың үшкү чылында алдынган хулэелдер өскү агитациянын арин-нуурун илереткен турар ужурут. Мынчалдык бо чугула ажилды СЭКП Каз-Хөл райкомго, өң млагын оон пропаганда болган агитация кылдын чугулаан көрбөзүн-биле өрткөн чылдың плакаттары туруп турары ол. Ол мыншан СЭКП райкомунун пропаганда болгаш агитация кылдын бээр районун көдө ажил-агый инспекциянын үндүрү турары районда сүт саалдазыннн бөлгелеринде «төгүлүг чеди чылдың ийги чылында» деп сөстери беэни өтпейн, эрги хөөр тараткан. Мындг бөлгелерин «Октябрь 14 чыл» колхозтун Мергенде, Теринге сүт-баран фермаларында көрүп болур. Мынчангаш кол сорулга болза эргижерен дозун, плакаттарын додоруан солааш, оон орунга СЭКП Тон Комитетинин январь Пленумунун шиптирлерин күтүүдөр дээш, СЭКП-нин XXII съездинге төлөткү күш-ажыл-биле ужурамыр дээш совет улустун боттарынга ап турар социалист хулэелдерин, масса чонун соруу кийрин турар чидиг, чөпсөн сөстүг дозун, плакаттарга амьдгилер чыгар-биле көргүзери болур.

Садыг ажилынга эки кижилерни хулэеп алыр

Өрткөн чылдын дугузуула Сут-Хөл райпозунга ажиллап турган садыгжыларынн барык-ла өрткөн аажы хузуу ажилында халажып үнгөн. Оң кол-ла чылдагыны — оларнын өрө-самгылап кылганында хамаарышпы. «Алдан-Маалыр» колхозна салдыр-лап турган Монгуш Бөргөн-оол ийле ай чөтпөс эле салдылап, 8 муң (өргү ашка-биле) рубльди самгылап чок кылган. Бөргөн-оол деп кымал? Сөзүндүрө Сут-Хөл райпога болгаш «Алдан-Маалыр» колхозтун баштаар чөринге төдөргү-биле билингенин мындг болган: Бөргөн-оол мурунда башкылап чораш ол ажилында үндүркен, каш уза калай ая, өрбүленин чүтүрүн урөп чораш, арагач кизи. Баваа ол ажил айтырып челип көргө, райпо баштаар чөри оңу мындг дүрөн салдылап, оон «башкы өртингени» канчап саягы амыр бүүрөшкөн чөөр! Мындг төдөп чок Бөргөн-оол кыска хуусеада кооперациянын өчү-дөргөнгин төдөчкөн самгылаанын кол чылдагыны база мыла. Ак-Лашка салдылап турган К. Көк-оол үш айнын дугузуула 40 муң (өргү ашка-биле) рубльди самгылап чыккан. Арагач, ажил-чөпсөргөне мергежил чок, салгыжыны хамысалгалыг ажилы: «чүчү боор оңу, бараан үлөп берип, ашка санадыр алыр ажилда» деп, чомочка чок көөр Көк-оолду ажилга хулэел тыртыр алганын чылдагынын райпозун үндүрүчүлөрү чүчү деп болуп турар ног?

Харысалга чок салгыч калар районун өске-лаа чөпсөргө тургулаан. Илгитин-биле ап көөр болза, Сут-Хөл райпозу салгыч калар-биле ажилды сулараткан. Райпога партия өге организакчынын секретары болгаш белгелек конторазынн директору турган Парчын арагалаар чорукче хандыкшып турган. Мындг улустуку болуун «үлгерин» кылдыр арга-мергежил-биле көөгүзүп болуп турганмы! Кандык-ла арга-мергежилдин, сүмезин берейн келгени билинген. Салгыжыларынн ортуузага кижизинде ажилын тутуп, оларнын ажилга белак харысалгалды чорун челип ашылдайн келгенин ужурунда, сөмгүч эле районун ажилында улук чөтпөсөт бар бооп турар. Столоваларынн ажилы экинчиде келген, хаб-биле чонну өйтшөндө хандырамы үзүктөлдү турар, чамлык магазинерге чугула хергелдин яны-буру бараанарын чедилерин чугулага көрбөй баар таварылгалар тургулаан. Райпозун ажилында мындг чөтпөсөт турга, оңу уузулап чок кылдынын хемчеглерин райкуском-нун талазында албайн турарын маңа база-ла шыгызын-биле айтыр херек. Салгы, магазын бүрүтүңгө өңне төлөткүп, чонга болуун ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле беринген кижилер херек. Бо чугула ажилды кыска хуусеада боттандыр чоруду-домунын хемчеглерин Сут-Хөл райпозу алыр ужурут.

Америк төлөкчелерин баштын «КНО-нун Конгода операциясы» диги чүвени үргүчүлүгери дедик, Хаммаршельдин үлгедилерин буруу-биле база дедик, КНО-нун Конгога шериглерин болгаш ажилдакчыларын хөөр артырары чугула деп негөөс. Хаммаршельдин «делегейде тайбын хөрөнгө беринген ажилдакчы» кылдыр Стенвенсон көргүтүп, оон алынга чапшаа чоруктарын чугула-ла, Стенвенсонну-биле алырга келе-ле айтыртыларын шиптирлерде АКШ-тын чазанын ууртула болу-рун турары чөптү чоруктуңу принцип дээр чүвени ол чүчүлүр бөри билек-ле, Патрис Лумумбаны болгаш оон талаакчыларын өлүргөн чорук дугайы килеңээшкенин үнө-рөк келген кижилерге тускайлаа чөргө чагылаанын үнгөн. «Лумумбаны өлүргөн чоруктуңу дедик, чыскааланнар кыйгы саягы турганар. Чөвүлелин даргазы хуралы үчкөн болгаш ол кижилерин элдин үндүр бөрин негөөс. Келген кижилерге тускайлаа чөргө камгалал ууластары-биле таваралыкшыкы эгелөөс. Аниа шуут-ла сегиржин алымышын болуп, камгалал болгаш полиция уулазу-биле сүдөөлөшкөн кижилерин алгы-кышкык чагылаанып турган. Мынчалга ол бүгү кыйгыларын: «Хостуг чурт Америкага каргыш-ла-дыр!», «Бир өвөс хуралдашынын хандыкчы деп чаралат болуунара, шыгыч чорукту чажырганын ол», «Кем-буруулуларын шажылаарын негеп тур бис!» деп килеңгиди дозунар үзе кирип турган. Келген кижилерин болгаш корреспонденттерин Айыыл чок чорук Чөвүлелин хуралдар залында үндүрүп чоруткан соонда 25 муңга болгонда Чөвүлел ажилын дагы эгелөөс. Стенвенсон болуун саналын үргүчүлүгеринын мурунда, дедик көөп турган кижилерин аажы-чаны салгышты-биле организакчытынган чыскаал кылдыр көргүскөн. Америк төлөкчелери конго айтырмыш шиптирлеринин үндөзүн кылдыр няни үш принципа санаалан. Бирөөдө, Конго-нун девискеер талазы-биле бүдүн турар чорун болгаш политика талазы-биле хамаарышпас чорун хөөр артырары эргежок чугула. Ийде, Конго болза улук тургустунун соок азы илг дайынарнын чери бөлбөс ужурап деп ол чугалаан. Ушкү принцип кылдыр америк төлөкчелери «КНО-нун Конгога хемчеглерин» дедик чугалаан. Практикаг чурумун хемчеглеринге хамаарыштыр ол дөргө «КНО-нун өрге-хемчөөлгөндө дашкаар дамытык холгараашкынын оксадырын» бирги чөргө тургускан. Конго-нун херектерин чыгыс талады холгараал турар бүгү шериг күштери үндүртүнгөн турар ужурут деп ол чугалаан. «Конго-нун бүгү чөпсөктү күштерин каттыштырар, өдө организакчы болгаш чаргы өрөдир» деп чингине секретарынын саналы диги чүвени Стенвенсон дөткөөс. Каттышкан Штаттар Хаммаршельдин дедик турарын дугайын ол база дагы медгелген болгаш Патрис Лумумбаны база оон эштерин өлүргөнгенин байдалдын итеп хынаар чорукту ол кижиге дааскан турарын Стенвенсон дөткөөс. Совет Эвилелинин төлөкчелери В. А. Зоринге сөс берген. Сөзүндүрө өңне тодаргайлап чугалаар эргени болуга артырган, В. А. Зорин америк төлөкчелерин саналын дугайы чамлык саягыдырлар кылган. Стенвенсон Каттышкан Штаттарын чазанын турар болгаш Совет Эвилелинин политиказына, уур чамлык эрги халаашкылардан тайылбырлап эгелөөн дугайы совет төлөкчелери хараадан сеткилин илерейлөөс. Ол халаашкыларда үндөнааер барымдаа шуут чок бол-

дөргөзү кылдыр санап турар деп ол чугалаан. Бельгия болза Конгога халааштыг болушкунарын кол бурдуулашымын болуп турар, мынчангаш совет төлөкчелер ол дугайын чок утказы-биле тодаргай чугалаар апаар деп. В. А. Зорин ошалап медгелгөн. Конго-нун төлөкчелерин мен дээр чүвени совет төлөкчелер конго улустун төлөкчелерин кылдыр санапайн турар. Ол дөргө кем-буруулу илеттерин чоруткан кижизин-дыр. Айтырмыш алыс болуун талазы-биле бир-ле дугаарында АКШ-тын төлөкчелери Эдлай Стенвенсон санал берген. Патрис Лумумбаны болгаш оон эштерин өлүргөн-биле холбаштыр, А. Гизенганы конго чазактын дүрүм эзугаар төлөкчелери кылдыр хулэен көргөн-биле болгаш «А. Гизенгага чыгыс таламы дуа көргүзө» деп Совет Эвилелинин аазаашкыны-биле холбаштыр Конгога байлал дык баксыраан деп ол медгелген. Конго айтырмыш боттү шиптирлерин ажиллап кылдыр талазы-биле ажилга шыгажымышкыны болгаш сеткил оюм болурунче Стенвенсон кыйгыган. Совет төлөкчелерин төлөкчелери ол дөргө КНО-га дайын чарлап турар документ кылдыр көргүскөн болгаш Чөен база Барнын чүткөргөн арамын хараашкыларын экинчилерин, делегей айтыртыларын талазы-биле боттү шиптирлерин ажиллап кылдырынын өрге-ажыктарына таварышты Совет Эвилелинин чазал Конго талазы-биле бодуна турар болгаш эде көөр боор деп иделгени илерейлөөс. Америк төлөкчелерин баштын «КНО-нун Конгода операциясы» диги чүвени үргүчүлүгери дедик, Хаммаршельдин үлгедилерин буруу-биле база дедик, КНО-нун Конгога шериглерин болгаш ажилдакчыларын хөөр артырары чугула деп негөөс. Хаммаршельдин «делегейде тайбын хөрөнгө беринген ажилдакчы» кылдыр Стенвенсон көргүтүп, оон алынга чапшаа чоруктарын чугула-ла, Стенвенсонну-биле алырга келе-ле айтыртыларын шиптирлерде АКШ-тын чазанын ууртула болу-рун турары чөптү чоруктуңу принцип дээр чүвени ол чүчүлүр бөри билек-ле, Патрис Лумумбаны болгаш оон талаакчыларын өлүргөн чорук дугайы килеңээшкенин үнө-рөк келген кижилерге тускайлаа чөргө чагылаанын үнгөн. «Лумумбаны өлүргөн чоруктуңу дедик, чыскааланнар кыйгы саягы турганар. Чөвүлелин даргазы хуралы үчкөн болгаш ол кижилерин элдин үндүр бөрин негөөс. Келген кижилерге тускайлаа чөргө камгалал ууластары-биле таваралыкшыкы эгелөөс. Аниа шуут-ла сегиржин алымышын болуп, камгалал болгаш полиция уулазу-биле сүдөөлөшкөн кижилерин алгы-кышкык чагылаанып турган. Мынчалга ол бүгү кыйгыларын: «Хостуг чурт Америкага каргыш-ла-дыр!», «Бир өвөс хуралдашынын хандыкчы деп чаралат болуунара, шыгыч чорукту чажырганын ол», «Кем-буруулуларын шажылаарын негеп тур бис!» деп килеңгиди дозунар үзе кирип турган. Келген кижилерин болгаш корреспонденттерин Айыыл чок чорук Чөвүлелин хуралдар залында үндүрүп чоруткан соонда 25 муңга болгонда Чөвүлел ажилын дагы эгелөөс. Стенвенсон болуун саналын үргүчүлүгеринын мурунда, дедик көөп турган кижилерин аажы-чаны салгышты-биле организакчытынган чыскаал кылдыр көргүскөн. Америк төлөкчелери конго айтырмыш шиптирлеринин үндөзүн кылдыр няни үш принципа санаалан. Бирөөдө, Конго-нун девискеер талазы-биле бүдүн турар чорун болгаш политика талазы-биле хамаарышпас чорун хөөр артырары эргежок чугула. Ийде, Конго болза улук тургустунун соок азы илг дайынарнын чери бөлбөс ужурап деп ол чугалаан. Ушкү принцип кылдыр америк төлөкчелери «КНО-нун Конгога хемчеглерин» дедик чугалаан. Практикаг чурумун хемчеглеринге хамаарыштыр ол дөргө «КНО-нун өрге-хемчөөлгөндө дашкаар дамытык холгараашкынын оксадырын» бирги чөргө тургускан. Конго-нун херектерин чыгыс талады холгараал турар бүгү шериг күштери үндүртүнгөн турар ужурут деп ол чугалаан.

Чогуу утказы-биле алдыра Хаммаршельд Конго-нун аныгы кезектерге чарган болгаш конго улустун өскерилген саттынкыларын хорууна бөө-чөпекти берген. Ол бөө-чөпекти ам анык африка республиканын улустун дүрүм эзугаар төлөлекчилерине уур демиселеп аяктып турар. «Долгараастың» үрдүчк теориянын чыгышын алгаш чингине секретары аниа дааныштырган со-рудаларын күтүскенден быдаан болгаш Айыыл чок чорук Чөвүлелин шиптирлерин буздурарынын орунуга туруп алган деп совет төлөлекчилерин. КНО-нун Конгога хемчеглеринин барык мырнай эгезинден тура-ла ол чурттуң дүрүм эзугаар чазаз КНО-нун чингине секретары чазактын санал-оңалына херекке албайн турар болгаш Конго-нун чазаз-биле сумележип тургаш хулэ-лир деп Айыыл чок чорук Чөвүлелин айтырмышкынын кол негедилерин бирээни күтүскенди турар деп чөүже Айыыл чок чорук Чөвүлелин кичөөнгейге улаңдыр уурга таварышкан.

Дүрүм эзугаар чазакка шыгыч болуп артык, Конго-нун национал армиянын командьылыгынын генерал Лулулулу самбулу Леопольд-виль эророромунга хонарын хорууга чертеп мындг хемчеглерге беэни «КНО-нун шериглеринин» командьылыгы чеккен дөрийн дугайы В. А. Зорин саягыдырган. Ол самолётту бөөлөр деп кызынып тургаш, чингине секретары болгаш КНО-нун шериглери Чомбе-биле Мобутун дөрбөчлерин бөө-чөпек-биле хандырып турган самолёттарга шиптирлеван.

Чогуу утказы-биле алдыра Хаммаршельд Конго-нун аныгы кезектерге чарган болгаш конго улустун өскерилген саттынкыларын хорууна бөө-чөпекти берген. Ол бөө-чөпекти ам анык африка республиканын улустун дүрүм эзугаар төлөлекчилерине уур демиселеп аяктып турар. «Долгараастың» үрдүчк теориянын чыгышын алгаш чингине секретары аниа дааныштырган со-рудаларын күтүскенден быдаан болгаш Айыыл чок чорук Чөвүлелин шиптирлерин буздурарынын орунуга туруп алган деп совет төлөлекчилерин. КНО-нун Конгога хемчеглеринин барык мырнай эгезинден тура-ла ол чурттуң дүрүм эзугаар чазаз КНО-нун чингине секретары чазактын санал-оңалына херекке албайн турар болгаш Конго-нун чазаз-биле сумележип тургаш хулэ-лир деп Айыыл чок чорук Чөвүлелин айтырмышкынын кол негедилерин бирээни күтүскенди турар деп чөүже Айыыл чок чорук Чөвүлелин кичөөнгейге улаңдыр уурга таварышкан.

Дүрүм эзугаар чазакка шыгыч болуп артык, Конго-нун национал армиянын командьылыгынын генерал Лулулулу самбулу Леопольд-виль эророромунга хонарын хорууга чертеп мындг хемчеглерге беэни «КНО-нун шериглеринин» командьылыгы чеккен дөрийн дугайы В. А. Зорин саягыдырган. Ол самолётту бөөлөр деп кызынып тургаш, чингине секретары болгаш КНО-нун шериглери Чомбе-биле Мобутун дөрбөчлерин бөө-чөпек-биле хандырып турган самолёттарга шиптирлеван.

Лумумбаны өлүргөннөри шаажылаар!

Хаммаршельдини чингине секретарь хүлээлгеден дүжүрер

Колониализмге удур демисел күштөлгөн

Совет чазактын медеглелин даштыкыда канчаар көрүп турары

ФРАНЦИЯ
ПАРИЖ. (СЭТА). Патрис Лумумбаны өлүргөннөри холбаштыр Совет чазактын медеглелин Парижтин парлаагы эң көсүкү чегелдеги тайыбыраш бизөөн. Ол медеглелин допчу уткаын солуннар шүтүрү улу кара эгелерин ааанда табылбыраш. Конго Республиканын премьер-министринин хүлээлгезин күүсөдип турар А. Гизенгага болгаш колонизаторларнын чалчаларына араатанзыг өзү-биле өлүргөннөринин өт-бүдөлериңе СССР-ниң Министрлер Чөвүлениң Даргазы Н. С. Хрущев кыжымдалдык телеграммаларын чорутканын солуннар билдирген.

ФИНАЛДИЯ
ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Патрис Лумумбаны өлүргөннөри холбаштыр Совет чазактын кылган медеглелин дугайын Хельсинкинин солуннары шүтүрү паралаан. Совет Эвнелин болза ол кем-бурудуг үүгелешкинин дорт киржичини Хаммаршельдини албан-хүлээлгезинден дүжүрерин негеп турар дээриниң дугайын солуннар шүтүрү эгелеринде онсаал демделген. Совет чазактын медеглелин «Союмен социализмде» солун: «Хаммаршельдини дүжүргөн турар ужурау» деп эгеленди ааанда паралаан.

чорударын ааап турар апарган-дыр деп «Найван Саномат» солун дорту-биле бизөөн. Солунуң уламчылааны болза: «Лумумбаны Катангаже шилчидериниң бичи-ле муруну чарында «президент» Касавубу-биле чугалажымшынар кылыр дөш Хаммаршельдиниң Конгога чоразын сактыр херек. Ычангаш ол «шилчидилгеге» Хаммаршельдин чан иштинде амырап олурганы тодаргай-дыр... Конгода болуп турар чүдүдере Хаммаршельдиниң киржилгези бузар-бак. Ол үргүлчү-ле колониалистерге болгаш оларнын чалчаларына чашаалап келген болгай».

АВСТРИЯ
ВЕНА. (СЭТА). Бельги колонизаторларын болгаш оларнын чалчалары Чомбе, Мобуту деп идегеттерин Патрис Лумумбаны өлүргөннөри биле холбаштыр Совет чазактын медеглелин кыска допчулааларын Венаның солуннары февраль 15-те уаг эгелер кылдыр бири арынарда паралаан.

бодунуң чүлүнүң өзегинге мынча деп демделген: Лумумбаны өлүргөннөри делегейни кончуг берге байдалга таварыштырган. Совет Эвнелин Хаммаршельди-биле харылза-зындан ойталаан болгаш КНО-нуң чингине секретары албан-хүлээлгеден ону дүжүрерин негеп берген. Лумумбаны өлүргөннөри — Каттышкан Нацларын Организациянын, оон Конгода бүгү-ле үүгелешкининиң шынгымы-биле бурудатканы ол болган деп солун мурунуку чүдүлгө айткан.

«Арбейтер-дөйтүнг» солун Совет чазактын медеглелин допчулаанын паралаан черин чанымда улуг балды туткан Чомбени карикатурада чуралган. Карикатураның ааанда мынча деп бизөөн: «Чомбе: бистер барыны чүктүң култураларында ам-дай хөй чүдүдериң өттүрүп амыр ужурау бис».

«Аль-Азия» солун «Лумумбанын ханы» деп чүдүдүге мынчаар бизөөн: «Империалисттик сүлүзөлөшкөннүн түнелинде КНО-нуң Конгода төлөөлөкчилери көрүп турганда национал маалыр Патрис Лумумбаны өлүргөннөри чорук делегей Организацияны болуп турар КНО-нуң тургузуун болгаш оон чингине секретарынын бурун эргелерин чазартып көрүп, ол араатанзыг үүгелешкини ык истен хынаарын негезинче бистерин албадап турар-дыр».

«Хаммаршельдини КНО-нуң албан-хүлээлгезин күүсөдип турар кижини деп хүлээп көрбөс дугайында Совет чазактын шиптирениң дугайын Дамасканың солуннары уаг эгелер ааанда дындап турар.

ӨЛҮРҮКЧҮЛЕРНИ ШААЖЫЛААР

ДАМАСК. (СЭТА). Патрис Лумумбаны болгаш оон эштерин араатанзыг өзү-биле өлүргөннөри уаурданган чыскаал Дамаскага февраль 14-те болган. «Өлүрүкчүлөргө өлү!» «Лумумбаны өлүргөннөри кижини төрөгөтөн хөлбөзи-биле буруу шаап көрүп турар», «Хосталга тилээр!» деп кыргыргыларын туруп алган чыскааллар эртин турган. Дамасканың солуннарынын дындап турарын эстауар аларга, ол ышкан чыскааллар Алеппога, Хомчеге болгаш КАР-ның сирия районунуң өске-даа хоорайларына болулаан.

КАР-ның сирия районунуң хөй-интизи Лумумбаны өлүргөннөри идегеттерин кадыг шынгымы-биле шаажылаарын негеп турар.

«Аль-Азия» солун «Лумумбанын ханы» деп чүдүдүге мынчаар бизөөн: «Империалисттик сүлүзөлөшкөннүн түнелинде КНО-нуң Конгода төлөөлөкчилери көрүп турганда национал маалыр Патрис Лумумбаны өлүргөннөри чорук делегей Организацияны болуп турар КНО-нуң тургузуун болгаш оон чингине секретарынын бурун эргелерин чазартып көрүп, ол араатанзыг үүгелешкини ык истен хынаарын негезинче бистерин албадап турар-дыр».

«Хаммаршельдини КНО-нуң албан-хүлээлгезин күүсөдип турар кижини деп хүлээп көрбөс дугайында Совет чазактын шиптирениң дугайын Дамасканың солуннары уаг эгелер ааанда дындап турар.

Геодегтарнын сууру. Фотограф Сафроновуу.

ЧАА КИНОЛАРНЫ КӨРҮҢЕР

Бо чылдың февралда Совет Армиянын болгаш Шериг-Далай Фолдунун хууну бүгү совет улус, даштыкыда бистиң өнүктүрерис болгаш депшигелит бүгү кижини төрөгөтөн байыралды-биле демделген эрттирер. «Беш хүнер болгаш беш дүнер» деп кинофильм (бо кинофильмин «Мосфильм» киностудияны биле Герман Демократтык Республиканын «Дефа» деп киностудияны кады чогадып бүдүргөннөр) Ала-чурттуң Улуг дайынынн сөөлүгү хүнеринде совет дайынчыларын делегейде алдаржып сурагалаан Дрезденниң чорук галереазын канчаар камгалап алганын чугалап турар.

Немец фашистер ол галереаны чер аадында урелген шахталарын иштинге кыжырып турганнар. Немец културанын шыгарангай чымдыгы — Дрезденниң чорук галереазын фашисттик идегеттерин араатанзыг үтүзөшкөннөрдөн камгалап алыр чилиг демиселге совет дайынчылар бодунуң интернационалдык бедик хүлээлгезин алдаржып күүсөдип шыдаанын болгаш Германиянык бодунуң кижилериниң чуректеринге совет-герман баурап найраалдык суурун тургузарына улуг салымшын кыжырына ук фильм тодаргай бүзүрлөп тоожуп турар.

«Дувурээзиниң дүнер» деп кинофильмин Илтаның киностудияны үндүргөн. Бистиң Төрөөн чуртувустун кайы шагдан тура сурагалап далай шивээни — Севастопольду немен фашистерниң түр эжелеп алымшкынындан совет дайынчыларын болгаш бистиң партизанын-мыстын маалырымы-биле хостал ап турарын херек кырында чилиг демиселин бо кинодан көрүп болур.

«Нюра» операцияны деп талдик фильм болза совет кызыгарыларын эрес-маалырынын, дайынчы тымынгарын чугалап турар. «Кобра»... Даштыкы разведканы удуруткучулары бодунуң дуржулгалыг, кажар өлүгү шивиникин ыччар алап алганнар. «Кобраны» удуруткучулары оун совет черге салдып кирерин орадалашканнар. Мычаз-даа кулаа кымдан артык диннаптыр, кара кымдан артык жезу, Төрөөн чуртувун ыдыктыг кылыгарын камгаларына бурун бердинген совет кызыгарылар «Кобраны» чер алмайын туруп ап, даштыкы разведканын бузар үлүгелдин чаз-шап илерепти шыдаан.

Совет куяктыг машина даштыкта бүзүрлөтөрларын. Бүгү бергелерин маалыры болгаш кайгамчык шындамк амып тилеэн, ол куяктыг

машинаның дайынчылары командириң билдингир башталгызы-биле дайынчың бүзүрлөшкөннүн чазашап, бодунуң өөрүңге дайынчы алдаржып оруу-биле чедип келир. «Дугуйлар кырында шивээ» деп делгем экранныг украин кинофильмин уткаын мындыг.

«Леон Гаррос бодунуң өнүүн дилеп тур» деп совет-француз кинокомедияны көрүкчүлөр сонуррап көрүп чугаадык. Бо фильмде Совет Эвнелинге баштай келген француз туристериниң маршрут оруун көргүсөн. Ол туристерниң бирөөн — Леон Гаррос дээрин бодунуң өрүс өнүүр Борис Вагановту дилеп чоруп турар. Леон биле Борис ийиле фашистерниң кара бажымдыга сөөк цемент шапа кырынга, шил бузууду-биле ийиле элечкип чүлүттүрүп ап, аар шыгалдыны туртуштуп тилеңирер. Ол кара бажымның кара ашпаандан күстүн бир дүвезинде олар кады дөшүп үгелер...

«Золушка» — делегейде эң-не сурагалаан тоолдарың бирөөн. Бо тоолду «Хрусталь идиңгеш» деп кинофильмде экранчыткан. Чөптүгү чүдүңгө бузар-бак чүвени тилеп турарын ук фильм көрүкчүлөргө тоожуп турар.

Кижилерге бараан болур, акыпты чүвени кылыгыга билгилерин, эзергинын харам чокка берип турар кижилерге «Нейли үлөм кижини» деп «Ленфильм» бодунуң үндүргөн кино-тоожуу турскааттыгандар.

Дөрт школчы өнүктүрерин бичирээт.

«Юлюс Янонис» деп литва фильм Литваның революция шүлүкчү Ю. Янонисниң амдыралымына, алжал-чорудуулашыга турскааттыгандар.

Чоюк хүнеринде областың экранчыныга А. П. Чеховтуң «Уран чүлүдүн чогаалы», «Анота», «Дайзынар», «Визит» деп чечен чугаалары-биле аттап кинофильмнер база көстүп келир. Бо фильмнерге С. Мартиксон, Э. Редлер, Ф. Шевченко, Б. Петтер, А. Грибов болгаш өске-даа сурагалап кино артистериниң тургускан өвүр-хевирлерин көрүкчүлөргө бараалдадыр.

Даштыкынын кино уран чүдүлүгү «Аэродром хүлээп албайн турар» деп Чехословак, «Эртин» деп мексикал, «Кырган ашан болгаш далай» деп америка, «Шмител» деп француз база өске-даа фильмнерни көрүкчүлөргө бараалдадыр.

М. МАМОНОВ.

Маалырыларнын маршруду-биле

ИРБЭТСК. (СЭТА). Ирпутикинниң адыл туристер: конструктор Альберт Чусов, фрезерщик Валерий Шукшук, слесарь Алексей Кошкиль, токарлар Юрий Торкунов, Николай Бердюков болгаш Василий Бураев олар 20 чыл бурунгар Тайшет — Абакан демір оруунуң магистралыны Александр Кошурникова баштапкан бир дугаары шилчелештирениң чераан маршрутунуң баурап хаактыг чорутканынар.

Кошурников болгаш оон эш-өрү буттарынын хүлээлгезин маалыры-биле күүсеткенер, мычаз-даа эрте дүшкөн сөөк, аш-чөм болгаш окчөмөк төнгөн-биле олар тайгага өлгөннөр. Оларнын аттары-биле Тайшет — Абаканың тулап турар оруунда үш станциялары: Кошурниково, Стофато болгаш Журавлево деп станцияларын ааан.

Туристер буттарынын ол походуң эрес-дилем ол кижилерге алдар болдурун турарлар. Олар орукка үр болган шыгымы белеткенгенер.

Шунту аадалаа — кончуг эки спелегеттер, эрес-каштагай туристер, Болуктуң удуруткучу Альберт Чусов эң-не каналып дашкын «морж»: ол Ангара хемте 40 градус соок турда өшпүп турар. Каакчылар эон, кижин чок тайга-биле каш чүс километрин эрттерлер. Оларнын үчүктени бири ачыч өртөөл Верхняя-Гутарг суурдан 260 километр черде турар. Оларнын мурунда бергелер хай.

Оларнын походуң 25 — 30 хүнерге санал. Доктар чери — Абакан (Брянскорск край).

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

Патрис Лумумбаны бельги офицер өлүргөн

БЕЛГРАД. (СЭТА). ТАНОГ агентиледин корреспондентиниң Леопольдвилден дындап турары болза: мында аадынган медегел эстауар аларга, премьер-министр Патрис Лумумбаны болгаш оон ийи эштерин Чомбениң жандармезиянын бир бельги капитаны өлүргөннөри биле холбаштыр Совет Эвнелин билдирген турарын эстауар аларга, идегет ол баштай камгалап министр болгаш амыктар база спорт керектериниң министри Мполоу өлүргөн, а кажан конго сенаттың даргазы Окито ол өлүг бе азы диде.

Стивенсоннуң медеглели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Каттышкан Нацларын Организациянын чанымда корреспондентилер ассоциацияныга февраль 14-те болган эртегини шайлаага АКШ-тың КНО-да доктаамал төлөөлөкчини Стивенсон чүве чугалап турган, Конгода тургузунуң келген айтырыларын шымыны болуп турарын медеглел, аааа КНО коллективтик болгаш амыктар кылдыр хөдөлүп ужурагуд деп демделген. Каттышкан Штаттар болза Каттышкан Нацларын Организацияны болгаш оон чингине секретары дөткөн турар дээрин Стивенсон немен чугалаан.

Каттышкан Штаттарнын төлөөлөр тургустунган байлалды дугайын КНО-да өске төлөөлөр-биле сумелелер.

«Эң шылгараңгай чедипшкан!»

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Венераже планеталар аразының автоматтың старциязын ужуруп чорутканынын дугайында дындагытын мында солуннар шүтүрү улу кара эгелерин ааанда паралаан.

Аар денялыг эдеринчиң кырын-ич планеталар аразының автоматтың станциязын улаштыр салып үндүргөннөри дугайында Совет Эвнелинниң Телеграф Агентилениң дындагытын «Бейхан интернейшнл» солун: «Дээрнч делегейниң шилчел-ле келгениниң төөгүзүнүң дургузунда эң-не шылгараңгай болгаш бүзүрлөдиг чедипшкан-дыр» деп үнесеп демделген.

Гизенганың чазан хүлээп көргөнү

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентиледин корреспондентиниң Кларден дындагытын эстауар аларга, Каттышкан Араб Республиканы Антуан Гизенганың чазан Конгодуң дүрүм эстауар национал чазак кылдыр хүлээп көргөн.

Португалиянын Компартиянын ТК-зынын кеңигүнүн тудуп хоругдааны

ЛОНДОН. (СЭТА). Лондонда алдынган медегелер-биле аларга, Салазар диктаторуңуң полициязы Португалиянын Коммунисттик партияныкы чажат байдалга турар Тон Комитетиниң кеңигүнү Гильберме Коста Барвальону тудуп хоругдаан дээрин «Дейли уоркер» солун дындапкан.

Үймезчилер дүжүп бергенер

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Алды муң үймезчилер Соңгу Сулавесиде индонезия эрге-чагыргаларга эки-тура-биле дүжүп берген. Ол дугайын Индонезиянын радиоу бодунуң дамычылыгына дындапкан.

Хаммаршельд албанындан дүжери арткан

ЛОНДОН. (СЭТА). Патрис Лумумбаны өлүргөннөри холбаштыр Совет чазактын медеглели Лондонун парлаагынын ариннарынын кол темазы болуп турар. «Таймс» солун медеглелин допчулааны паралаан эгеленге «Россия Хаммаршельдини албандан дүжери негеп турар. Ай дургузунда даштыкы шериглерде Конгоду хостарыны КНО-ну кыйгырып турар» деп бизөөн.

«Дейли уоркер», «Дейли мейл», «Дейли экспресс» солуннар Совет чазактын медеглелине холбашкан чүдүлери бири арынарына паралап, ол документиниң чүгүлазын медеглел турар. «Гизенганың дүрүм эстауар чазанга бүгү-ле болдуру дууламчыны болгаш детким-чени көргүзүр Россия саналаан. Ындыг черегин дууламчыны көргүзөр чорук бүгү-ле тайгына ынакшыдыг тургелериниң ыдыктыг хүлээлгезин болурун совет медеглелде чугалап турар» деп «Дейли экспресс» солун бизөөн.

Ол солунуң делегей килдиниң редактору Ланкастер КНО-нуң чингине секретары Хаммаршельдиниң моон сонгаар хуу-салымнага холбаштырган тускай тайыбыраарынага билингени болза, Конгога хамза-

рыштыр Хаммаршельдиниң хөдөлөшкөннөриң буурап дүшүенин Совет чазактын медеглели илереткен.

Лумумбаны өлүргөннөри чорук Хаммаршельдиниң Конгода «ахыл-чорудулаштыгы» буттарынын маалыры-галың эде көрүчүге нейтралдыг дыка хөй чурттары албадаанын болгаш КНО-нуң кеңигүнөри — Африканың болгаш Азиянын тургелерини ортуңуңа «оттуушкуну болгаш дурганы» айттымызан, авторнуң бодунуң бодалын чугалап турары болза, Совет чазактын медеглелинн сөөлүндө Хаммаршельдиниң чүгө албандан дүжери арткан ышкаштыр.

Хаммаршельдини бүгү-нигити чорук шаап көрүп турганда Совет чазактын медеглелине холбаштыр Англиянын даштыкы херектер министрствозунуң төлөөлөкчиниң чугааы эддепиг болган. Министрствозун төлөөлөкчиси... Хаммаршельди «сагыш-сеткилин кадып турарын» илергейлел, Конгода Хаммаршельдини мурунча тургустунгар берге сорудагаларын боттадырар талазы-биле «оун англи чазак моон-даа сонгаар деткир» деп бодал чок медеглел.

ГАНАДА КАЖЫДАЛ

АБЕРА. (СЭТА). Гапа Республика Африканың шымыч отлу Патрис Лумумбаның болгаш оон эштери — Морис Мполо, Жозеф Окито оларнын өлүргөннөри дугайында кажымал турар.

Аккрада туктары негептир аскайлаан. Гананың чазак Патрис Лумумбаның болгаш оон эштери — Морис Мполо, Жозеф Окито оларнын өлүргөннөри дугайында кажымал турар.

КИНОТЕАТРАЛГА БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИН 30 ЧЫЛЫ» (булгал): «Истер артып калыр»—9.30 шакта; «Хоорай кыдымал»—11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; биче залда: «Анык чалымны кудумчуу»—4.30, 6.30, 8.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: жуураалга программа — 10 шакта; «Максимия эеп келгени»—11.15, 1.15, 3.15 шактарда; «Даягырак уречкиси»—5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

Граф Монте-Кристо (ийи сериялы) деп кинону көрүңер.

КОНЬКИЛЭЭРИ

Күш-ажалдын болгаш күш-культура мергежилдериниң кижиге кайы хире аар-берге болурун канчип хемчөөр? Оон хемчөөр кижиниң кийр дымган агарынын саны болур. Кижин аааа кылдап чораш бир метр черге миңута санында-ла болуру денялыг бир килограмм бурутунге 0,1 — 0,13 миллилитр ксилород херетээр.

Кижиниң ксилород тургаш ол-ла сан-хемчөөлдө 0,08 — 0,09 миллилитр ксилород кийр дынар. Аааа маансаан кижиге денялыг ксилород кижини ксилороду ийи катал эвөөшти херетээр.

Ычангаш конькилээр эвөөш күш чарыгдаттынар болгаш аны-буру хар-вазымыг кижилерге белден. Конькилээр — спорттуң эң-не белең хевир болгаш кижиге уаг амыктар: нерв болгаш шыңган ээттер системазын быжымдаар, чөм хайыгыларын дүргөлдир, өкпениң болгаш чүрөттиң амыкын эвезидер.

Конькилээриниң хөй-интиге билдингир сагымы ужуруг дүрүмнери бар. Сагысы болза, кижиге амыктан, хора халдамы болур. Кадыг ажыл азы чөмөгөн

сөөндө конькилеп болбас. 1 — 1,5 шак дынганар. Конькилээр-биле чөмөгөннөри аразында чарык шак хире үүгелешкиниң турар.

Уаг кижилер 2 — 3 шактан үр конькилеп болбас. Эвезин болгаш-ла дынганар ап турары чүгүла. Бичини урутарын кайы хире үр конькилээр оларнын назы-харындан болгаш агарынык байлалындан доктаадыр. Уаг кижилер 20 градустан, бичини уругдур 12 градустан сөөк эвөс турда конькилеп болур. Конькилээр бүгү боттуг болгаш буттарынын шимчөөшкөн-биле дүштүр, ритиниң кылдыр шың дымп (дүмчү-биле) чачыгары чүгүла.

Конькилер майыкташка кийр ээртинген азы килдик эки быжыглаттыгандар турар. Конькиниң бутка шың эвөс багалар аларга хан эргилдесин үрөөр. Шолууд эвөс соокта-ла бут салааларын ужурап ап болур. Ычангаш тер идик көтөсө болгаш конькини эвезин эртин дымды багалас. Уаг соокта буттарын саазымы-биле ораап амыр болгаш идикке чыгып идик одун салгы амыр.

Конькилээр идик-хөви чик болгаш шимчөөшкөннүн кылыгар-

лавае болур. Оон-биле кады хөп чыгып, агарыны эки эрттирер болур. Эвезин эртин чыгып хөпиги кижиниң киргетеш, чөдүр берип болур. Конькилээринге ынак кижилер иштиги ак хөвниге кийди дүктен кылган свитер азы футболка болгаш алгыг, кылмын чүвүрүнү кыды амыр.

Соок хатка дискек, дөмөк болгаш хөп амыктың болур. Хөптүң иштиги талымына ол черлерге дужаштыр чыгып дүк азы хөвнени катат дараап амыр. Ак хөптүн кырында дүктен кылган чолдак чүвүрлер кедип алганы амыктыг.

Бир эвөс конькичтин кижин эки удувастан, өртөн өттүп көзөгө базы аарымы болгаш эди чүрүл берген болза, ол көдүн эртин тургузу конькилей кылканы ол. Ычангаш конькилейейн, эвезин каш хүн дынганар.

Өзгө-ондактарга таварышпас төлөөдө, катокка чүрүкү шыгыны сагымы: шунтуу чангыс утже конькилээр (соолай талалыч), кижин-биле ужурамы келгенде орук ийнече үнер, хевиртен эгдөс, чүтүрер оруктары кешес. Дөш кырыче өттүг мын кыжы, тууду тырткан таваны болгаш өске-даа чүдүлери өткөп болбас.

Тыва областың Санитар-чырыдышкын башчыны.